

Zonder last

Alras nadat ik op 29 april 1975 deel ging uitmaken van de antirevolutionaire fractie in de Tweede Kamer kwam in een fractievergadering een kwestie aan de orde, die vooral van belang was voor de provincie waar ik woonde en nog steeds woon, Zeeland. Ik vroeg en kreeg daarover het woord, maar niet alvorens onze toenmalige voorzitter, Willem Aantjes, mij had gewaarschuwd: "Pas op, je vertegenwoordigt niet het Zeeuwse, maar het Nederlandse volk. Deze opmerking getuigde, naar haar strekking, van een zuiver staatkundig inzicht en was ook in overeenstemming met het spraakgebruik volgens Van Dale *sub voce* volksvertegenwoordiger: "iemand die het volk in een regeringscollege vertegenwoordigt." Die les is mij bijgebleven en bleek makkelijk toepasbaar bij strijdigheid tussen puur zakelijke belangen van een regio en van het land. Het algemeen belang is dan objectief herkenbaar en gaat voor.

Minderheidsstandpunten

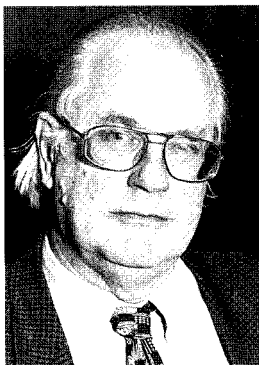
Maar hoe volg je dat voorschrift als het algemeen belang niet éénduidig is, bij voorbeeld bij het al dan niet plaatsen van kruisraketten of uitbreiden van Schiphol?

Vanzelfsprekend niet door per definitie

en ad absurdum te stemmen conform het oordeel – zo al bekend – van de meerderheid van het Nederlandse volk. Want dan zouden minderheidsstandpunten uit de Staten-Generaal gebannen worden.

Gelukkig is de Grondwet pruderenter en democratischer dan Van Dale, door alleen van de Staten-Generaal in haar geheel – en niet van de afzonderlijke leden te vergen dat zij het gehele volk vertegenwoordigen (artikel 50).

Dat biedt de individuele volksvertegenwoordigers niet alleen de ruimte om bij onderwerpen waarover het volk verdeeld is één van die volksdelen met name te vertegenwoordigen, maar ge-

Dr. Marten Beinema

biedt hen ook van deze ruimte gebruik te maken. Zouden zij dit niet doen, dan wordt immers een deel van het volk niet gerepresenteerd. De grenzen van die volksdelen vallen veelal samen met die van de politieke partijen.

Door zijn stem uit te brengen op één van de kandidaten van een bepaalde partij mandateert de kiezer de op de lijst van die partij gekozenen. Hun mandaat is omschreven in het verkiezingsprogramma en, nog ruimer en dieper, in het programma van uitgangspunten van hun partij. Het laatste is immers toetssteen als zich zaken voordoen die in het verkiezingsprogramma niet voorzien zijn én biedt, als het goed

is, op langere termijn dan één zittingsperiode continuïteit en perspectief voor die kiezers die verder willen kijken dan de actualiteit.

Partijen en fracties die zonder of met voorbijgaan van vaste uitgangspunten van kabinetsperiode tot kabinetsperiode hun programma vaststellen en van dag tot dag hun beslissingen nemen, maken – ook al doen zij dat in alle integriteit en redelijkheid – de politiek voor de kiezer echter minder betrouwbaar en voorspelbaar dan zij kan en dus moet zijn.

Binding begrensd door Grondwet

De binding aan het partijprogramma wordt begrensd door artikel 67, lid 3 van de grondwet: "de leden stemmen zonder last."

Geen mens mag zich immers zijn eigen verantwoordelijkheid laten ontnemen. Daarom is de binding van de volksvertegenwoordiger aan zijn partijprogramma geen contractuele, maar een morele verplichting. In die zin stemt hij zonder andere last dan die van zijn eer en geweten.

Met die constatering ben ik terug bij één van de voorbeelden die ik in het begin van deze column gaf: de plaatsing in Nederland van kruisraketten. Een handvol leden van de CDA-fractie – ik was één van hen – was ten principale tegenstander van deze uitbreiding van de kernbewapening en stemde dientengevolge in die jaren '80 bij herhaling anders dan de grote meerderheid van de fractie.

In reactie daarop werden, niet helemaal onbegrijpelijk, door anderen pogingen ondernomen om de morele verplichting tot een zo groot mogelijke fractie-eenheid zekerheidshalve tot een absolute formele verplichting te maken.

Dat streven stuitte toen terecht op artikel 67, lid 3. Wie zich in een uiterste situatie op dat "zonder last" beroept, staat sterker als hij zich tegelijkertijd kan beroepen op een bij het verkiezingsprogramma gemaakt voorbehoud dan wel, in een door dat programma niet voorziene situatie, op een houdbare interpretatie van het program van uitgangspunten.

Moraal

Moraal van dit verhaal: het hebben en hanteren van een program van uitgangspunten komt het democratisch functioneren van een partij en fractie ten goede. Het is geen blokkade (Thom de Graaf), maar biedt perspectief op de toekomst.

En wie zo'n ideologisch kader afschudt als een hinderlijke verentooi (Wim Kok) verliest zijn kleur.

Drs. Marten Beinema

In de column geven de leden van de redactie hun persoonlijke opvattingen weer. Zij hopen daarmee een aanzet te geven voor reflectie of debat.